

Program opracowały:

mgr Alicja Twardowska – klasy 1-3

mgr Iłona Pisarkiewicz – klasy 4-6

Recenzentki:

mgr Tamara Monko-Ejgenberg, mgr Romana Rataj

Informacje o autorkach programu:

mgr ALICJA TWARDOWSKA, muzyk-teoretyk, pedagog, redaktor inicjujący Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych S.A. w Warszawie. Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela w muzycznej szkole podstawowej i średniej, prowadzenie chórów szkolnych i amatorskich, czynne uczestnictwo w dziecięcych festiwalach muzycznych – krajowych i zagranicznych. Ponadto: współautorka podręczników do muzyki, autorka artykułów dydaktycznych i muzycznych w czasopiśmie, m.in.: *Ruch Muzyczny, Wychowanie Muzyczne w Szkole, Życie Muzyczne*.

mgr ILONA PISARKIEWICZ, absolwentka wydziału rytmiki w Liceum Muzycznym, muzykolog, redaktor publikacji muzycznych i plastycznych Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych S.A. w Warszawie. Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze instruktora w Domu Kultury w Ursusie i w Towarzystwie Śpiewaczym „Lutnia” w Warszawie.

Program nauczania muzyki dopuszczony do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej i wpisany do wykazu programów na poziomie I i II etapu kształcenia. Numery w wykazie: DKW-4014-154/99, DKW-4014-155/99

ISBN 83-02-07343-1

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna
Warszawa 1999

SPIS TREŚCI

PROGRAM NAUCZANIA MUZYKI W KLASACH 1-3

Wstęp	4
I. Cele nauczania muzyki	6
II. Treści nauczania	7
1. Śpiew, gra na instrumentach i ruch przy muzyce	7
2. Tworzenie muzyki (improvizacja)	8
3. Słuchanie muzyki (percepcja muzyki)	9
III. Procedura osiągania celów nauczania	12
IV. Ocena osiągnięć ucznia	16
V. Warunki realizacji programu	17
VI. Oferta dydaktyczna do nauczania muzyki w klasach 1-3	18
Uwagi końcowe	19

PROGRAM NAUCZANIA MUZYKI W KLASACH 4-6

I. Charakterystyka programu	21
Założenia programowe w aspekcie projektu reformy systemu szkolnego w Polsce. Nauczanie blokowe. Ścieżki edukacyjne	21
II. Cele kształcenia muzycznego i wychowania przez muzykę	24
III. Treści nauczania	25
Klasa 4	26
Klasa 5	29
Klasa 6	32
IV. Procedury osiągania celów	35
V. Przewidywanie osiągnięć uczniów	38
VI. Ocena i kontrola osiągnięć uczniów	39
VII. Warunki realizacji programu	40
Literatura dla nauczycieli wydana przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna	42

PROGRAM NAUCZANIA MUZYKI W KLASACH 1-3

WSTĘP

W ciągu kilkudziesięciu lat powojennych system edukacji przechodził kilka reform. Każda z nich, w założeniu miała służyć poprawie – z jednej strony – procesu nauczania, z drugiej – osiągnięciu lepszych efektów pracy ucznia i nauczyciela. Praktyka tych kilkudziesięciu lat rozminęła się nieco z teorią. Widoczne jest to na przykładzie przedmiotu muzyka.

Dziś, bogatsi o doświadczenia, podejmujemy kolejną próbę poprawy edukacji. Będzie ona skuteczna, jeśli spełnione zostaną ważne warunki. Przede wszystkim nauczaniem muzyki powinien zajmować się odpowiednio przygotowany nauczyciel. Oznacza to, że powinien on prawidłowo pod względem emisji śpiewać i być świadomym kształcenia głosu dziecka. Powinien biegle grać na jednym instrumencie nadającym się do akompaniowania, wspomagania śpiewu. Nauczyciel muzyki powinien dbać o jakość literacką i tematyczną tekstów piosenek, ważną w skorelowaniu muzyki z nauką języka polskiego i przyrody, powinien posługiwać się poprawną polszczyzną, dobrą dykcją, odznaczać nienaganną estetyką. Poza tym nauczyciel powinien w swych działaniach być twórczy. Tylko taki nauczyciel swą postawą i wysokim poziomem wiedzy muzycznej oraz pedagogicznej może rozbudzić zamiłowanie uczniów do muzyki na całe życie. Co więcej, tylko odpowiedni nauczyciel spowoduje, by w jego pracowni było wszystko to, co jest potrzebne do rozwoju różnych form aktywności muzycznej uczniów: tablica z pięciolinia, instrument do akompaniamentu, instrumentarium Orffa, radio, magnetofon lub odtwarzacz CD oraz dużo miejsca w klasie do ruchu przy muzyce. Obecnie żyjemy w czasach, kiedy liczą się ludzie z pomysłami i inicjatywą, czym zresztą odznacza się większość młodych ludzi. Dobry nauczyciel potrafi zarazić muzyką i uczniów, i dyrektora, i rodziców.

A zatem powodzenie i sukces w autentycznym rozbudzeniu zamiłowań muzycznych i wrażliwości na tę sztukę zleży – nie od stanu finansów! – lecz od zdolności nauczyciela i świadomości potrzeb muzycznego kształcenia środowiska: innych nauczycieli, dyrekcji, rodziców. Niestety, środki masowego przekazu, zwłaszcza telewizja nie pomagają ambitnym, lansują często szmirę muzyczną jako

wzorce kulturowe dla dzieci i młodzieży. Niemniej – obserwując w ostatnich latach przesyt banalną muzyką pop, a także odrodzenie zainteresowania rodzimą kulturą, folklorem – widzę olbrzymie szanse na zaistnienie na nowo muzyki w polskiej szkole i domu.

Moja decyzja napisania autorskiego programu nauczania muzyki w klasach 1-3 wynika z obserwacji nauczania tego przedmiotu w szkołach podstawowych, ze świadomości roli, jaką pełni kultura, w szczególności muzyka w życiu dziecka, a potem dorosłego człowieka, a także z wieloletnich doświadczeń jako nauczyciela muzyki i jako redaktora podręczników do muzyki.

Jak zaznaczyłam, jest to własny program, dostosowany do realnych możliwości ucznia i nauczyciela, a przede wszystkim do liczby godzin przeznaczonych na ten przedmiot. Jest on zgodny z *Podstawą programową kształcenia ogólnego* (Projekt MEN z dnia 02.11.1998 r.). Dodam, że muzyka jest specyficznym przedmiotem, łatwym i zarazem trudnym. Trudnym ze względu na teorię, którą dobrze trzeba poznać, żeby jako tako poruszać się w grze na instrumencie. Ale też łatwym, bo muzykę odbiera się: słuchem, głosem, ruchem i sercem. Mój program zakłada ten ostatni wariant.

Niniejszy program adresowany jest do nauczycieli muzyki w klasach 1-3 w podstawowych szkołach ogólnokształcących. Treści zawarte w nim mają na celu ułatwienie pracy nauczycielom i wskazanie pełnej oferty dydaktycznej do realizacji treści nauczania muzyki.

Alicja Twardowska

I. CELE NAUCZANIA MUZYKI

1. Stwarzanie uczniowi możliwości do spontanicznej, odtwórczej i twórczej ekspresji muzycznej.
2. Przygotowanie dziecka do odbioru i przeżycia dzieła muzycznego.
3. Umożliwienie uczniowi rozwoju zdolności muzycznych i umiejętności muzycznych.
4. Rozbudzenie zamiłowania do muzykowania indywidualnego lub zespołowego i kształtowanie potrzeby takiej aktywności w dalszej edukacji.
5. Rozbudzanie i rozwijanie wrażliwości estetycznej.
6. Stwarzanie warunków do rozwoju wyobraźni muzycznej, plastycznej i ruchowej.
7. Kształcenie właściwej postawy wobec własnej kultury i tożsamości narodowej.
8. Rozwój osobowości ucznia w oparciu o korelację nauczania muzyki z językiem ojczystym, matematyką, środowiskiem przyrodniczym i społecznym.

II. TREŚCI NAUCZANIA

Edukacja muzyczna na poziomie wczesnoszkolnym powinna obejmować wszystkie formy aktywności muzycznej: śpiew, grę na instrumentach, ruch przy muzyce, aktywność twórczą i słuchanie muzyki. Środki prowadzące do osiągnięcia prawdziwych umiejętności ucznia w zakresie wymienionych form można ująć następująco:

1. Śpiew, gra na instrumentach i ruch przy muzyce.
2. Tworzenie muzyki (improvizacja).
3. Słuchanie muzyki (percepcja muzyki).

1. ŚPIEW, GRA NA INSTRUMENTACH I RUCH PRZY MUZYCE

A. ŚPIEW

- a) przestrzeganie prawidłowej postawy przy śpiewie, uczulanie na barwę głosu, dynamikę, szkodliwość krzyku;
- b) dbałość o kulturę głosu ze szczególnym uwzględnieniem dykcji;
- c) kształcenie prawidłowego oddechu i emisji głosu;
- d) rytmiczne recytowanie słów, tekstów przysłów, zagadek, piosenek – z uwzględnieniem tempa, dynamiki, barwy głosu, artykulacji, intonacji;
- e) śpiewanie ćwiczeń emisyjnych opartych początkowo na jednej wysokości dźwięku, potem na dwu, trzech dźwiękach, trójdźwięku, rozwijanie głosu przez rozszerzenie skali głosu, ruchliwości głosu, śpiewanie legato, portato, mormorando;
- f) śpiewanie piosenek ze słuchu;
- g) śpiewanie piosenek z nut jednogłosowo w skali według następującej kolejności wprowadzania dźwięków oktawy razkreślnej: g-e, g-a-g-e, g-a-g-e-d-e, g-a-g-e-c oraz z wykorzystaniem trójdźwięku C-dur;
- h) śpiewanie solmizacją według dowolnie wybranej przez nauczyciela metody **a b s o l u t n e j** lub **r e l a t y w n e j**: melodii jednogłosowych na tle dźwięku (dźwięków) stałego, prostych kanonów, i jednogłosowych melodii ludowych, próba śpiewu w dwugłosie – w kl. 3.

B. GRA NA INSTRUMENTACH

- a) poznawanie zjawisk akustycznych i wykorzystanie ich jako rytmicznych akompaniamentów do zabaw i piosenek, m. in. tupanie, klaskanie, pstrykanie, klaskanie;
- b) poznawanie instrumentów perkusyjnych o nieokreślonej wysokości, uwrażliwienie na ich barwę i wykorzystywanie tej cechy w akompaniamentach, poznanie też podstawowych zasad techniki gry i ogólnej budowy instrumentów;
- c) granie na instrumentach perkusyjnych o określonej wysokości dźwięku; dzwonkach chromatycznych, ksylofonie;
- d) stosowanie różnego rodzaju akompaniamentów: rytmicznego, burdonowego, opartego na tonice i dominancie, opartego na triadzie harmoniczej, ostinato melodycznym;
- e) granie łatwych utworów na instrumentach melodycznych: flecie podłużnym, flażolecie, pianinie lub keyboardzie;
- f) granie na instrumentach z podziałem na partie melodyczną i akompaniament;
- g) muzykowanie w zespołach instrumentalnych, chóralnych, wokально-instrumentalnych lub prostej orkiestrze dziecięcej opartej na instrumentach jednorodnych lub różnych zestawach instrumentów.

C. RUCH PRZY MUZYCE

- a) sygnały muzyczne i reagowanie ruchem na ich zmiany: wysokości dźwięków, tempa, dynamiki, akcentu metrycznego;
- b) ćwiczenia korygujące wady postawy, relaksujące, rozwijające sprawność ruchową;
- c) korelacja ruchów nóg i rąk;
- d) realizowanie ruchem podstawowych wartości rytmicznych nut w metrum dwudzielnym i trójdzielnym, w metrum $\frac{4}{4}$ oraz pauz;
- e) realizacja ruchowa schematów rytmicznych i piosenek w układach przestrzennych, korelacja rytmu z przyrodą i z matematyką;
- f) realizacja zabaw i scenek, ruchem, z równoczesnym śpiewem i grą na instrumentach;
- g) poznanie podstawowych kroków polskich tańców narodowych: krakowiaka, kujawiaka, oberka, chodzonego oraz polki i tańca regionalnego;
- h) gry i zabawy ruchowe w przestrzeni – korelacja z zajęciami wychowania fizycznego;
- i) gry i zabawy ze śpiewem i ruchem, z gestem.

2. TWORZENIE MUZYKI (improwizacja)

- a) improwizacja motywów i tematów rytmicznych:
 - ilustracji rytmicznych;
 - działań matematycznych;

- śpiewem do tekstów przysłów, zagadek, zasad ortograficznych, wyliczanek, nazw ptaków i zwierząt, imion, miast, kolorów;
 - improwizacja melodii na instrumentach;
 - improwizacja ruchu do piosenek, utworów znanych z lekcji słuchania muzyki, zjawisk przyrody;
 - wykorzystanie dramy w scenkach muzycznych, postaciach muzycznych itp.;
- b) tworzenie akompaniamentów rytmicznych do wierszy, opowiadań, piosenek;
 - c) tworzenie krótkich melodii lub improwizowanie zakończenia melodii;
 - d) improwizowanie krótkich, przemyślanych kompozycji zamkniętych w formę muzyczną z elementami kontrastu i podobieństwa;
 - e) komponowanie utworu na klasową „orkiestrę”, tworzenie muzyki z wykorzystaniem zjawisk akustycznych, taśm magnetofonowych, komponowanie ilustracji muzycznych do bajki, wiersza itp.;
 - f) układanie kompozycji w formie AB, ABA, ronda z wykorzystaniem instrumentów Orffa, elementów mowy;
 - g) skonstruowanie instrumentu perkusyjnego do klasowej orkiestry.

3. SŁUCHANIE MUZYKI (percepcja muzyki)

- a) percepcja elementów muzyki, rozpoznawanie różnych zjawisk akustycznych, dźwięków niskich – wysokich, niższych – wyższych, rozpoznawanie głosów (sopran, alt, tenor, bas), rozpoznawanie brzmienia instrumentów perkusyjnych oraz fletu, flażoletu, fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli, kontrabas, trąbki, puzonu;
- b) określanie kierunku linii melodycznej w piosenkach i utworach;
- c) określanie zmian tempa, dynamiki, barwy i artykulacji;
- d) rozpoznawanie metrum słuchanych utworów: $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$.
- e) kształcenie umiejętności odróżnienia linii melodycznej od akompaniamentu w pieśni, miniaturze instrumentalnej;
- f) próby interpretacji treści słuchanych utworów pod kątem zastosowanych środków wyrazu muzycznego, określenie tempa, dynamiki, nastroju itp.;
- g) próba uchwycenia formy utworów w oparciu o elementy powtórzenia, kontrastu i podobieństwa, próby rozpoznawania budowy 2-częściowej AB, 3-częściowej ABA, ronda;
- h) rozpoznawanie brzmienia poznanych instrumentów w słuchanych utworach z literatury muzycznej;
- i) uczęszczanie na koncerty, słuchanie muzyki w radiu, telewizji, z płyt i taśm, poznanie twórczości kompozytorów polskich, w tym współczesnych;
- j) rozpoznawanie rytmów polskich tańców narodowych w słuchanych utworach, słuchanie kapel ludowych, muzyki stylizowanej.

Propozycje literatury muzycznej, znajdującej się na kasecie z muzyką do słuchania dla klas 1-3, wydanej przez WSiP S.A.

- Bogdan Mazurek: *Pociąg, Rozmowa zegarów* z cyklu *Sny dziecięce* (muzyka elektroniczna)
- Camille Saint-Saëns: *Akwarium, Królewski marsz lwa, Ptaszarnia, Finał* z cyklu *Karnawał zwierząt* (orkiestra); *Łabędź* z cyklu *Karnawał zwierząt* (wiolonczela, fortepian); *Słoń* z cyklu *Karnawał zwierząt* (kontrabas, fortepian)
- Modest Musorgski: *Taniec kurcząt w skorupkach, Rynek w Limoges* z cyklu *Obrazki z wystawy* (fortepian)
- Edward Grieg: *Pochód gnomów* z cyklu *Utwory liryczne* (fortepian); *W grocie Króla Gór* z I Suity *Peer Gynt* (orkiestra)
- Witold Lutosławski: *Kotek, Taniec* sł. J. Tuwim (alt, fortepian); *O Panu Tralalińskim, Spóźniony słowik* sł. J. Tuwim (alt, fortepian)
- Stanisław Moniuszko: *Prząśniczka* sł. J. Czeczot (sopran, fortepian); *Krakowiaczek* sł. E. Wasilewski (bas, fortepian)
- Tabulatura Jana z Lublina: *Szewczyk idzie po ulicy dratewka niosąc, Taniec hajducki, Zakłułam się tarnem* (zespół muzyki dawnej)
- Jean Philippe Rameau: *Tamburyn* (klawesyn)
- Grażyna Bacewicz: *Humoreska, Oberek* (skrzypce, fortepian)
- Henryk Wieniawski: *Kujawiak* (orkiestra)
- Zygmunt Noskowski: *Krakowiak* (orkiestra)
- Giuseppe Verdi: *Marsz triumfalny* z opery *Aida* (trąbki, orkiestra)
- Johann Georg Albrechtsberger: *Koncert na puzon i orkiestrę* fragment finału (puzon, orkiestra)
- Claude Debussy: *Syrinx* fragment, (flet)
- Anonim: *Romanza hiszpańska* (gitara)
- Fryderyk Chopin: *Polonez g-moll Nr 11; Walc Des-dur op. 64 Nr 1; Walc h-moll op. 69 Nr 2; Mazurek g-moll op. 24 Nr 1; Mazurek B-dur op. 7 Nr 1; Mazurek D-dur op. 33 Nr 2; Etiuda c-moll op. 10 Nr 12*
- Muzyka ludowa: *Krakowiak, Kujawiak, Oberek, Zbójnicki* (kapela ludowa)

Literatura uzupełniająca z innych źródeł do wykorzystania w klasach 1-3

- Stanisław Moniuszko: *Dziad i baba* (bas, fortepian)
- Benjamin Britten: *Szwajcarski zegarek*, fragment z Suity *Alpejskiej* (flety)
- Fryderyk Chopin: *Preludium h-moll op. 28 Nr 6*
- Bedřich Smetana: *Polka B-dur*
- Sergiusz Prokofiew: *Marsz z Symfonii klasycznej* (orkiestra)
- Arthur Honegger: *Taniec kozy* (flet)

Franz Schubert: *Pszczółka* (skrzypce) *Pstrąg* (głos, fortepian)
Robert Schumann: *Marzenie*, *Wesoły wieśniak op. 68 Nr 10* (fortepian)
Ludomir Różycki: *Kotki dwa* (głos, fortepian)
Piotr Czajkowski: *Taniec hiszpański*, *Walc kwiatów* z baletu *Dziadek do orzechów*
(orkiestra), fragmenty
Piotr Czajkowski: *Smutna pieśń* (skrzypce)
Romuald Twardowski: *Oberek* (orkiestra)
Witold Lutosławski: *Mała suita* fragmenty (orkiestra)
Carl Maria von Weber: *Koncert na fagot, cz. III, Rondo*
Romuald Twardowski: *Wesołe miasteczko* (fortepian)
Fryderyk Chopin: *Życzenie* (głos, fortepian)
Tańce w wykonaniu kapel ludowych.

III. PROCEDURA OSIĄGANIA CELÓW NAUCZANIA

1. ŚPIEW

Klasa 1

- właściwa postawa przy śpiewaniu,
- śpiewanie piosenek ze słuchu w prostej budowie rytmicznej i melodycznej w skali c^1 – a^1 ,
- operowanie prawidłowym oddechem,
- znajomość dynamiki piano, forte, artykulacji legato, staccato, tempa wolnego, szybkiego,
- śpiew z akompaniamentem, elementami ruchu.

Klasa 2

- dłuższa fraza oddechowa, skala śpiewu c^1 – h^1 ,
- poprawna dykcja,
- śpiewanie piosenek ludowych, w tym innych narodów,
- zaśpiewanie kilku piosenek w języku angielskim,
- umiejętność operowania dynamiką: mp, mf, zmianami tempa: szybciej, wolniej,
- śpiew z akompaniamentem instrumentów perkusyjnych, również z akcentem.

Klasa 3

- śpiewanie piosenek w skali (h) c^1 – c^2 (d^2) i kanonów,
- śpiewanie hymnu narodowego,
- próba śpiewu w dwugłosie, przy 1 głosie stojącym,
- śpiewanie piosenek z akompaniamentem fortepianu, gitary i efektów akustycznych,
- recytowanie tekstu ze zmianą dynamiki, tempa, barwy głosu, akcentu metrycznego.

2. GRA NA INSTRUMENTACH

Klasa 1

- znajomość techniki gry na prostych instrumentach perkusyjnych,
- granie na instrumentach perkusyjnych (instrumentarium Orffa), granie na instrumentach melodycznych, dźwięki w skali ($d^1 - h^1$),
- akompaniowanie na instrumentach perkusyjnych do piosenek, zabaw ruchowych,
- muzykowanie zespołowe.

Klasa 2

- udoskonalona technicznie gra na instrumentach perkusyjnych,
- granie na instrumencie melodycznym: flet, dzwonki, keyboard, pianino, melodii wokalnych i instrumentalnych w skali $c^1 - c^2$,
- muzykowanie zespołowe, gra połączona ze śpiewem.

Klasa 3

- granie utworów wokalnych i instrumentalnych w skali $c^1 - e^2$ w tonacji C-dur, F-dur, G-dur,
- rola bemola, krzyżyka (dla uczniów bardziej uzdolnionych),
- muzykowanie zespołowe, ilustracje instrumentalne do wierszy, opowiadań.

3. RUCH PRZY MUZYCE

Klasa 1

- umiejętność odpoczynku i odprężenia przy muzyce,
- estetyczny chód, siedzenie, sprawność ruchowa,
- reagowanie na zmiany tempa, szybkie reagowanie na sygnały muzyczne,
- poruszanie się w marszu, biegu, po obwodzie koła, w różnych kierunkach,
- podstawowe kroki taneczne: odstawny, dostawny, podskoki, cwał,
- opanowanie tańca – polki, krakowiaka,
- dźwięki długie, krótkie,
- realizacja tematów rytmicznych za pomocą klaskania, tupania, pstrykania itp. i z wykorzystaniem instrumentarium Orffa.

Klasa 2

- koncentracja w ćwiczeniach ruchowych i rytmicznych,
- poruszanie się w przestrzeni w różnych figurach geometrycznych (korelacje z matematyką),
- przytupy, doskoki, kroki i układ krakowiaka i innych tańców: regionalnego, dawnego lub współczesnego,
- realizowanie ruchem wartości rytmicznych w metrum $\frac{2}{4}, \frac{3}{4}, \frac{3}{8}, \frac{4}{4}$,
- utrzymywanie równego tempa w ćwiczeniach,
- realizacja formy AB.

Klasa 3

- umiejętność poruszania się w przestrzeni w zależności od tempa, frazy, kierunku, układu grupy itp.,
- znajomość kroków walca,
- umiejętność tańczenia oberka, kujawiaka, chodzonego lub innych tańców regionalnych,
- rozumienie i wykonywanie układów w formach ABA i ronda,
- realizowanie podskokiem rytmu punktowanego,
- znajomość i rozumienie wartości rytmicznych: oraz pauz.

4. IMPROWIZACJA

Klasa 1

- naśladowanie zjawisk przyrody, naśladowanie głosów zwierząt, improwizacja zabaw ruchem oraz z użyciem instrumentów perkusyjnych,
- tworzenie rytmów do tekstów przysłów, działań matematycznych, echa rytmicznego,
- improwizowanie melodii do tekstów poetyckich, zagadek, a także zakończenia melodii głosem.

Klasa 2

- tworzenie rytmów z użyciem instrumentów perkusyjnych w oparciu o znane wartości rytmiczne;
- improwizowanie melodii głosem i na instrumentach melodycznych – na dźwiękach c¹ – h¹,
- tworzenie kompozycji w formach: AB, ABA,
- improwizowanie akompaniamentów do piosenek.

Klasa 3

- komponowanie barw dźwiękowych w oparciu o różne zjawiska akustyczne i instrumenty,
- budowanie instrumentu własnego pomysłu,
- improwizacja echa rytmicznego, kanonu,
- komponowanie utworów w formie ABA, ronda,
- improwizowanie akompaniamentów do piosenek.

5. SŁUCHANIE MUZYKI

Klasa 1

- percepcja formy: AB, ABA, kontrast, podobieństwo,
- rozróżnianie poznanych głosów, instrumentów,
- interpretacja nastroju utworu, charakteru,
- dostrzeganie ilustracyjności utworów.

Klasa 2

- rozpoznawanie formy: AB, ABA,
- odróżnianie brzmienia poznanych instrumentów,
- rozpoznawanie metrum słuchanych utworów,
- cechy polskich tańców ludowych: metrum, rytmu, tempa,
- zauważenie w słuchanym utworze zmian tempa, dynamiki, nastroju,
- interpretacja treści utworów programowych,
- zapamiętanie i rozpoznawanie kilku poznanych pieśni lub miniatur.

Klasa 3

- rozpoznawanie formy ronda,
- rozpoznawanie brzmienia poznanych głosów i instrumentów,
- odróżnianie instrumentu, głosu solowego od zespołu, chóru,
- odróżnianie melodi od akompaniamentu,
- określenie stylu dawnego, ludowego, współczesnego
- odróżnianie rytmów tańców ludowych i innych, również współczesnych,
- zapamiętanie i rozpoznawanie kilku poznanych utworów.

Uwagi! W procedurze osiągania celów nauczania muzyki w klasach 1-3 należy uwzględnić:

1. Dużą rozpiętość uzdolnień muzycznych uczniów w klasie i w związku z tym powierzać zadania wszystkim uczniom, unikać zmuszania dziecka do występów solowych.
2. Stosowanie częstych pochwał oraz dostrzeganie zalet w działaniach ucznia (a nie krytycyzm, tak powszechny w szkołach), co w konsekwencji pobudza aktywność i ambicję ucznia.
3. Pracę w zespole chóralnym lub instrumentalnym, która pozwoli nauczycielowi szybko wtajemniczyć uczniów w szereg zagadnień z teorii muzyki, a także przyspieszy integrację grupy.

IV. OCENA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

1. W nauczaniu początkowym, kiedy głównym celem edukacji jest budzenie wrażliwości dziecka, zanim nauczyciel zacznie oceniać ucznia, powinien zorientować się (w porozumieniu z psychologiem szkolnym) w możliwościach ucznia i grupy.
2. Program kładzie nacisk na muzykowanie. W tej praktyce nauczyciel powinien zachęcać uczniów do integracji w grupie, pomagać im i jednocześnie oceniać postawę ucznia i umiejętności współpracy w grupie.
3. W końcowej ocenie osiągnięć ucznia szczególnie należy brać pod uwagę:
 - a) indywidualny poziom uzdolnień muzycznych,
 - b) aktywność na lekcji,
 - c) osiągnięcia ucznia w zakresie opanowania wiedzy muzycznej,
 - d) potencjalne osiągnięcia ucznia w zakresie rozwoju podstawowych umiejętności muzycznych: śpiew, gra na instrumencie, słuchanie muzyki,
 - e) rozwój inwencji twórczej w korelacji z innymi przedmiotami, występującymi w pierwszym etapie edukacji.
4. Ocena dotyczy także rozwoju i postępów w nauce dzieci z problemami:
 - dysleksja,
 - zaburzenia koncentracji,
 - zaburzenia słuchu,
 - nieporadność ruchowa.

V. WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU

1. Dobrze przygotowany nauczyciel, to znaczy:

- kocha dzieci i muzykę,
- posiada wykształcenie muzyczne i gra biegle na jednym instrumencie,
- jest odpowiednio przygotowany metodycznie do nauczania przedmiotu muzyka,
- jest twórczy, śledzi nowe publikacje, uczestniczy w warsztatach, imprezach muzycznych,
- zachęca uczniów do uczestniczenia w życiu koncertowym i do słuchania muzyki,
- dba, aby uczniowie posiadali niezbędne materiały do nauki przedmiotu,
- dba o pracownię muzyczną, w której pracuje,
- odznacza się kulturą osobistą,
- dyskutuje z uczniami o muzyce, plastyce i teatrze, budząc ich potrzeby estetyczne.

2. Właściwe wyposażenie pracowni muzycznej:

- instrument klawiszowy, instrumentarium Orffa (kilka walizek),
- aparatura do słuchania muzyki na kasecie, CD,
- tablica z pięciolinia,
- video,
- tablice z instrumentami muzycznymi oraz ze zdjęciami Fryderyka Chopina i Stanisława Moniuszki,
- biblioteka: słownik muzyczny, encyklopedia muzyczna, przewodnik operowy, przewodnik koncertowy, materiały metodyczne, materiały repertuarowe,
- płydoteka, filmy muzyczne (zachęcanie dzieci do gromadzenia tychże).

VI. OFERTA DYDAKTYCZNA DO NAUCZANIA MUZYKI W KLASACH 1-3

Podręczniki

1. J. Socha: *Nasze muzykowanie* – podręcznik dla klas 1-3
Nasze muzykowanie. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela
Kaseta z piosenkami z podręcznika
Kaseta z muzyką do słuchania
2. E. Lipska, A. Twardowska: *Elementarz muzyczny* – podręcznik dla klasy 1
Elementarz muzyczny. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela
Kaseta z ćwiczeniami
3. E. Lipska: *Muzyka 2* – podręcznik dla klasy 2
Muzyka 2. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela
Kaseta z ćwiczeniami
4. L. Jankowska, D. Wasilewska: *Muzyka 3* – podręcznik dla klasy 3
Muzyka 3. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela

Publikacje uzupełniające

1. K. Stasińska: *120 lekcji muzyki w klasach 1-3* (podręcznik i 2 kasety)
2. W. Sołtysik: *Już gwiazdy lśnią... Najpiękniejsze kołysanki* (nuty i kaseta)
3. J. Socha *Flet podłużny. Podręcznik – samouczek*.

W p r z y g o t o w a n i u

1. Praca zbiorowa: *Szkolna orkiestra dziecięca* (partyturki do gry na różne zestawy instrumentów)
2. W. Próchniewicz, A. Twardowska: *Instrumenty* (książka z opisem instrumentów, wierszykami i tablicami z instrumentami)
3. G. Dąbrowska: *Tańce narodowe* (opis kroków, ruchów, figur wraz z kaseta magnetofonową i kaseta video do nauki tańców)

UWAGI KOŃCOWE

Materiał dydaktyczny zawarty w niniejszym programie został dostosowany do realnej liczby godzin przeznaczonych na muzykę, zgodnie z *Podstawami programowymi kształcenia ogólnego* MEN z dnia 2 listopada 1998 r.

Aby umożliwić nauczycielowi lepszą i twórczą pracę, swobodne operowanie materiałem m.in. w zależności od poziomu zdolności uczniów – autorka celowo nie dzieli treści nauczania na poszczególne klasy. Tym bardziej, że powtarzanie i „odświeżanie” przerobionego materiału, ulubionych piosenek, a nawet wykorzystanie znanych utworów do poznawania tajników muzyki w oparciu o znany już materiał – jest wysoce pożądanym zabiegiem dydaktycznym. Założeniem reformy jest to, aby nauczyciele muzyki pamiętali o korelacji tego przedmiotu z plastyką, językiem polskim, matematyką, środowiskiem przyrodniczym i społecznym. Umożliwi to uczniom pełny rozwój osobowości, większy udział twórczej postawy ucznia i nauczyciela.

Celem mojego programu a zarazem cenną metodą pracy i osiągnięcia właściwych wyników nauczania jest **praktyczne** i **emocjonalne** poznawanie muzyki, a następnie z owego muzykowania powinna rodzić się coraz bogatsza, konsekwentnie uzupełniana podbudowa teoretyczna ucznia. Nie odwrotnie! Dlatego przewidywane osiągnięcia ucznia są obligatoryjne w zakresie śpiewu i muzykowania, słuchania muzyki, zaś teoria muzyki powinna być realizowana w miarę możliwości. Albowiem tymi zagadnieniami w szerokim zakresie zajmuje się zawodowe szkolnictwo muzyczne i tam należy kierować wybitnie uzdolnionych muzycznie uczniów.

Godziny, pozostające do dyspozycji dyrektora kl. I – 20 godz., kl. II – 21 godz., kl. III – 23 godz. warto wykorzystać na muzykowanie zespołowe, które – jak powiedział E. Jaques-Delcroze – wypełni cały organizm dziecka wzruszeniem muzycznym.

Mam nadzieję, że program ten ułatwi nauczycielom pracę, a uczniom – za ich pośrednictwem – pozwoli stać się prawdziwymi melomanami.

PROGRAM NAUCZANIA MUZYKI W KLASACH 4-6

I. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Założenia programowe w aspekcie projektu reformy systemu szkolnego w Polsce. Nauczanie blokowe

Niniejszy program jest propozycją dla nauczycieli realizujących przedmiot m u z y k a w klasach 4-6 (czyli pracujących z dziećmi 10-12 lat o różnym stopniu zainteresowań i uzdolnień) w zreformowanej szkole podstawowej. W klasach 4-6 proponuje się kształcenie blokowe. Muzyka w *Podstawie programowej...* Ministerstwa Edukacji Narodowej znajduje się w bloku humanistycznym, w którym wspólnie z plastyką tworzy przedmiot „sztuka”. Oprócz sztuki ten blok tworzą: język polski, historia i społeczeństwo.

Nowe rozwiązanie programowe jakim jest kształcenie blokowe powinno umożliwić uczniowi syntezę różnorodnych informacji. Kształcenie w bloku humanistycznym to wielostronne integrowanie różnorodnych zagadnień dotyczących dziejów kultury i działalności kulturowej człowieka. Daje to uczniowi możliwość łączenia różnych elementów wiedzy i wykorzystania różnorodnych doświadczeń. Kształcenie blokowe powinno umożliwiać wszechstronne po znanie muzyki i kultury muzycznej. Ukazanie dziejów muzyki w bloku z literaturą, historią i plastyką pozwoli uczniowi prześledzić, jak rozwój cywilizacji wpływał na rozwój kultury, jak prądy i myśli charakterystyczne dla różnych etapów rozwoju ludzkości wpływały na poszczególne rodzaje działalności człowieka.

Korelacja muzyki z historią i społeczeństwem powinna polegać na ukazaniu uwarunkowań powstawania muzyki artystycznej i ludowej, jej znaczenia w odniesieniu do określonych sytuacji życiowych i społecznych, pokazywaniu rozwoju zjawisk muzycznych na tle życia oraz twórczości w poszczególnych okresach historycznych i współczesności. Poznawanie pieśni historycznych, patriotycznych i religijnych oraz innych utworów muzyki artystycznej wzbogaca wiedzę historyczną o odczucia konkretnych zjawisk historycznych, pozwala lepiej poznać i zrozumieć charakter epoki oraz postawy i uczucia ludzi. Teksty

pieśni historycznych są cennym źródłem historycznym, gdyż przybliżają daną epokę historyczną, obyczaje, język, postaci historyczne i styl muzyczny.

Korelacja z językiem polskim powinna: uwrażliwić ucznia na artykułowanie głosek i dźwięków, prawidłowe akcentowanie dźwięków i sylab; zwrócić uwagę na budowę motywów, fraz i zdań w muzyce i literaturze oraz rytm w muzyce i poezji; uświadomić rolę literatury i poezji w muzyce, rozwijać umiejętność mówienia i pisanie o muzyce (uczeń poznaje język wyrażający emocje) i kompozytorach. Poprzez pieśni ludowe poznaje gwarę ludową różnych regionów Polski, obyczaje, tradycje, a przede wszystkim artyzm ludowego tekstu poetyckiego.

Ponieważ przedmiot sztuka obejmuje swym zakresem materiał sztuk plastycznych i muzyki, to korelacja między tymi przedmiotami powinna być najbardziej ścisła. Na lekcjach sztuki powinniśmy kształcić u uczniów twórczą postawę, wspierać ich w działaniach artystycznych tak, aby zapoznawali się z procesem tworzenia. Przekazywanie wiadomości z historii sztuki i muzyki ma na celu pomóc w uświadomieniu wielkiego dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego człowieka. Na zajęciach przedmiotu sztuka młodzież powinna poznać kulturę i tradycję narodową. Przy powszechnej obecnie „unifikacji kultury” należy pamiętać o naszych „korzeniach”: kulturze, osiągnięciach, tradycjach, o naszej tożsamości. Przedmiot sztuka powinien być też miejscem, gdzie uczeń poznaje kulturę innych narodów. Uczy to młodego człowieka tolerancji, akceptowania „inności”.

Korelacja z plastyką powinna również polegać na rozwijaniu zdolności plastycznego wyrażania muzyki, próbach ilustrowania programowych utworów muzycznych, pobudzaniu umiejętności wyszukiwania analogii między sztuką a muzyką (np. podobieństwa i kontrasty, statyka i dynamika, środki wyrazu, współzależność treści i formy w sztukach plastycznych i muzyce). Na zajęciach plastyki uczeń dowiaduje się też o procesie tworzenia, użyciu środków artystycznych, korelacja jest więc niemal bezpośrednia.

W procesie kształcenia w klasach 4-6 mamy do czynienia z korelacją muzyki jeszcze z innymi przedmiotami, również spoza bloku humanistycznego, na przykład: matematyką (tworzenie taktów, uzupełnienia rytmiczne; matematyka, podobnie jak muzyka rozwija wyobraźnię i abstrakcyjne myślenie), środowiskiem (obrzędy regionalne, muzyka różnych regionów) oraz informatyką (muzyka komputerowa, komputerowe programy muzyczne). Nauczanie muzyki skorelowane z innymi przedmiotami uczy dziecko umiejętności łączenia faktów i doświadczeń, przez co jego wiedza będzie trwalsza i głębsza. Z drugiej strony może wpłynąć na głębsze zrozumienie i lepsze przyswojenie pojęć muzycznych.

Muzyka, ze względu na swoją specyfikę, wymaga też odrębnego traktowania jako sztuka; wymaga od nauczyciela specjalistycznego przygotowania. „W kształceniu szkolnym powinna być zachowana właściwa proporcja między przekazem informacji a rozwijaniem umiejętności i wychowaniem” (z *Projektów Reformy Systemu Edukacji*). Uczeń w szkole powinien rozwijać się wielostronnie, a przedmioty artystyczne, w tym przede wszystkim muzyka, są naturalnym

polem rozwoju spontaniczności i pomysłowości twórczej, a przede wszystkim wrażliwości estetycznej tak bardzo ważnej w psychice współczesnego człowieka. Oczywiście dziś hasła wychowania estetycznego, wychowania przez sztukę i wychowania dla twórczości muszą być realizowane w każdej szkole. Wszystkie działania nauczyciela powinny być tym celom podporządkowane.

Niniejszy program może służyć nauczycielowi jako wskazówka do stworzenia własnego programu nauczania, może go modyfikować i przystosowywać do warunków w swojej szkole, a nawet klasie. Muzyka jest przedmiotem, który daje nauczycielowi duże możliwości wyrażenia własnej inwencji twórczej, a kształcenie blokowe pozwala odejść od sztywnych schematów stosowanych w trakcie tradycyjnych lekcji, daje możliwość swobodnego doboru tematów w zależności od zainteresowania uczniów, ich zdolności i możliwości.

Ścieżki edukacyjne

Nowy zreformowany program nauczania przewiduje wprowadzenie ścieżek edukacyjnych o charakterze wychowawczo-edukacyjnym. Nauczycielowi muzyki proponuje się włączenie do nich następujących treści:

- do ścieżki „Wychowanie prozdrowotne” – wiadomości dotyczące zagrożenia zdrowia człowieka hałasem oraz psychoterapeutyczne wartości muzyki;
- do ścieżki „Wychowanie regionalne – dziedzictwo kulturalne w regionie” – poznawanie pieśni, obrzędów i muzyki regionu, kultywowanie tradycji muzycznych w regionie;
- do ścieżki „Wychowanie patriotyczne i obywatelskie” – poznawanie pieśni narodowych i patriotycznych, znaczenie kultury narodowej i dbałość o kultywowanie jej tradycji.

Przy opracowaniu niniejszego programu wykorzystano dotychczasowy dorobek dydaktyki ogólnej i dydaktyki muzyki, a w szczególności treści i postulaty twórców tzw. „polskiej koncepcji wychowania muzycznego”.

II. CELE KSZTAŁCENIA MUZYCZNEGO I WYCHOWANIA PRZEZ MUZYKĘ

Do głównych celów należy:

- rozwijanie wrażliwości na muzykę
- kształtowanie zainteresowań i uzdolnień muzycznych
- pobudzanie i rozwijanie wyobraźni oraz umiejętności muzycznych – kontynuacja zajęć z klas 1-3 (nauka piosenek, dalsze rozśpiewanie i umuzykalnianie, gra na instrumentach, działania twórcze)
- rozbudzanie zamiłowania do muzykowania indywidualnego i zespołowego
- stymulowanie różnych form aktywności muzycznej uczniów (granie, śpiewanie, słuchanie, tworzenie)
- poznawanie literatury muzycznej i wiedzy o muzyce
- poznawanie muzyki i obyczajów własnego regionu
- poznawanie pieśni historycznych i muzyki narodowej
- poznawanie kultury innych narodów
- nauka tolerancji
- zapoznanie z polskim i światowym dziedzictwem muzycznym
- wzbogacanie wiedzy o kulturze o dzieje muzyki (związek muzyki z innymi dziedzinami sztuki i kultury)
- rozwijanie umiejętności mówienia o sztuce i emocjach
- przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze – udział w audycjach, koncertach, festiwalach, przedstawieniach baletowych i operowych
- kształcenie świadomych odbiorców muzyki
- kształcenie właściwej postawy wobec własnej kultury i tożsamości narodowej
- rozbudzanie twórczej postawy oraz abstrakcyjnego i krytycznego myślenia
- wpływanie przez sztukę na wrażliwość estetyczną uczniów
- zwracanie uwagi na obyczaje, sposoby zachowania, dbałość o wygląd własny i otoczenia.

III. TREŚCI NAUCZANIA

- Pieśni i utwory instrumentalne przeznaczone do wykonywania i słuchania przez uczniów (repertuar mogą znaleźć nauczyciele w publikacjach proponowanych na s. 42)
- Elementy notacji muzycznej
- Muzyka, taniec, stroje i obrzędy własnego regionu
- Polskie tańce narodowe
- Polska muzyka ludowa i innych narodów
- Polskie pieśni historyczne i patriotyczne
- Hymn narodowy
- Muzyka artystyczna – podstawowe gatunki, formy, style
- Brzmienie głosów wokalnych
- Instrumenty – ich brzmienie, budowa, sposób grania
- Formy w muzyce (forma AB, ABA, rondo, wariacje, kanon, fuga)
- Najwybitniejsi kompozytorzy i ich muzyka
- Najwybitniejsi odtwórcy muzyki
- Metrum, rytm i tempo, określanie zmian dynamiki, agogiki, artykulacji
- Rola melodii i harmonii w muzyce
- Aparat wykonawczy utworu
- Epoki i style w muzyce
- Ilustracyjność i programowość w muzyce
- Tworzenie ilustracji muzycznych
- Tworzenie rytmów, melodii i prostych akompaniamentów
- Obsługa muzycznych programów komputerowych
- Obsługa sprzętu audio i wideo
- Tworzenie własnych zapisów muzyki na taśmie magnetofonowej

Poniżej przedstawiono najważniejsze tematy (zagadnienia), które powinny być realizowane w poszczególnych klasach. Przy wyborze tematów do poszczególnych klas kierowano się programem innych przedmiotów, a szczególnie programem plastyki. Nauczycielom muzyki, którzy wybiorą naszą propozycję programową,

polecamy – w ramach korelacji przedmiotowej – korzystanie z programu plastyki opracowanego przez S.K. Stopczyka i B. Neubart.

Na każdy temat nauczyciel może przeznaczyć kilka lekcji, na których powinien wykorzystać różne formy ekspresji i percepcji muzyki.

Wobec mnogości problemów, które proponuje się wprowadzić w klasach 4-6, w poniższych propozycjach nie przedstawiono bardziej szczegółowo zagadnień teoretycznych, takich jak znaki chromatyczne, agogiczne, dynamiczne itp. Są to ważne elementy wiedzy muzycznej, ale powinny być wprowadzane przy okazji nowej pieśni czy utworu instrumentalnego jako element pomagający, na przykład, zrozumienie zapisu muzycznego, nie zaś jako problem sam w sobie.

Do wielu tematów zaproponowano repertuar do śpiewania, grania i słuchania. Nie jest on obligatoryjny. Nauczyciel może sam dobrać repertuar, kierując się zainteresowaniami i predyspozycjami młodzieży.

KLASA 4

1. Muzyka mojego regionu

Poznanie kultury, a szczególnie muzyki własnego regionu powinno być rozwijane w ramach ścieżki edukacyjnej: „Wychowanie regionalne – dziedzictwo kulturowe w regionie”.

Temat ten może być realizowany w bloku historycznym oraz przyrodniczym. Uczeń poznając swoje środowisko geograficzno-przyrodnicze, przyswaja sobie również wiedzę o kulturze, obyczajach i tradycjach swojego regionu. Poznaje sztukę ludową.

- wybrane obrzędy i obyczaje ludowe (stroje, charakterystyczne motywy ludowe – omawianie, oglądanie, rysowanie, teksty pieśni – omówienie językowe, porównanie z językiem literackim itp.)
- pieśni i muzyka ludowa (śpiewanie, granie i słuchanie)
- charakterystyczne instrumenty (w czasie wycieczek do muzeum zwrócenie uwagi na zbiory instrumentów i inne zabytki muzyki)
- ważne instytucje muzyczne (muzeum instrumentów, towarzystwo muzyczne, siedziby zespołów, filharmonia, opera, muzea, galerie, pomniki)
- prowadzenie kroniki wydarzeń kulturalnych w regionie

2. Hymn państwowy

(temat może być realizowany w korelacji z historią, językiem polskim i plastyką, np. rysowanie symboli państwa – godła i flagi narodowej, oglądanie reprodukcji obrazów J. Kossaka – np. jego ilustracje do albumu wydanego w stulecie powstania hymnu)

- geneza hymnu
- śpiewanie (zwrócenie uwagi na sposób wykonania, nastrój pieśni, postawę)
- mazurek (forma, temat rytmiczny, porównanie z mazurkami F. Chopina)
- historyczna rola pieśni

- inne polskie pieśni narodowe o charakterze hymnicznym, na przykład *Bogurodzica*, *Boże coś Polskę*
- hymny innych narodów (słuchanie muzyki i porównanie nastroju, charakteru, melodii)
- Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie (miejsce urodzenia J. Wybickiego)
 - oglądanie fotografii, najważniejsze informacje o zbiorach znajdujących się w tym muzeum

3. Polskie tańce narodowe

– krakowiak, kujawiak, oberek, mazur, polonez

- śpiewanie i granie piosenek w rytmie tańców narodowych
- słuchanie tańców w wykonaniu kapel ludowych
- śpiewanie własnych melodii do podanych tekstów w rytmach polskich tańców (np. krakowiaka, kujawiaka, oberka)
- poznawanie podstawowych kroków tańców
- nauka poloneza i krakowiaka
- słuchanie utworów w rytmie polskich tańców (np. L. Różycki – Krakowiak z baletu *Pan Twardowski*, S. Moniuszko – Mazur z opery *Straszny dwór*, H. Wieniawski – *Kujawiak*, G. Bacewicz – *Oberek*, M. Ogiński – *Polonez a-moll*)
- polskie tańce narodowe w twórczości kompozytorów innych narodowości (np. Polonez P. Czajkowskiego z opery *Eugeniusz Oniegin*)
- przygotowanie klasowej wystawy pt. „Polskie tańce narodowe”

4. Muzyka góralska

Celem nauczania muzyki jest poznawanie muzyki ludowej różnych regionów, ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu. Ze względu na ogromną popularność, oryginalność, atrakcyjność a jednocześnie jednorodność muzyki góralskiej (co w pewnym stopniu ułatwia percepcję) proponuje się poznawanie muzyki góralskiej w klasie 4 (korelacja z przyrodą, literaturą, historią; korelacja z plastyką powinna polegać na oglądaniu architektury, rzeźby, sztuki ludowej, filmu, w ramach działań plastycznych – malowanie na szkle)

- granie i śpiewanie łatwych pieśni i melodii
- słuchanie muzyki w wykonaniu kapeli góralskiej
- słuchanie utworów kompozytorów polskich inspirowanych muzyką góralską, na przykład K. Szymanowski – *Harnasie*, W. Kilar – *Krzesany*
- przygotowanie wystawy pt. „Nasze góry”

5. Muzyka Fryderyka Chopina

(nawiązanie do historii – sytuacja Polski w XIX-wiecznej Europie, powstanie listopadowe)

- wiadomości o życiu i twórczości F. Chopina; słuchanie wybranych utworów
- stylizacja polskich tańców narodowych w muzyce F. Chopina (słuchanie mazurka, kujawiaka, oberka, poloneza)

- opowiadania i czytanki o F. Chopinie
- rozwinięcie motto K.C. Norwida: „Rodem Warszawianin, sercem Polak, a talentem świata Obywatel”; znaczenie muzyki F. Chopina
- F. Chopin a inni romantycy
- „malowanie” utworów F. Chopina – plastyczna interpretacja wybranego utworu
- wycieczki do miejsc związanych z życiem kompozytora
- oglądanie reprodukcji malarzy romantycznych (w tym portretu *Chopin* E. Delacroix)

6. Elementy muzyki – rytm

(nawiązanie do języka polskiego – rytm w poezji, do plastyki – rytm w architekturze i innym dziele sztuki, np. rytm w budowlu Teatru Wielkiego czy chacie łowickiej, rytm w obrazie R. Delaunaya *Rytm*)

- tworzenie tematów rytmicznych
- rytmizowanie tekstów (zwrócenie uwagi na akcenty zgodne z akcentami mowy)
- rytmiczne akompaniamenty
- wykonywanie rytmu znanych piosenek i tańców ludowych (polonez, krakowiak, kujawiak, mazurek) i znanych tańców towarzyskich

7. Budowanie muzyki

(korelacje z plastyką – forma w sztuce i w muzyce; z językiem polskim – budowa wiersza, budowa utworu literackiego)

- pytania i odpowiedzi, budowanie zdań muzycznych (śpiewanie, granie, improwizowanie pytań i odpowiedzi)
- słuchanie utworów i rozpoznawanie poszczególnych zdań muzycznych (np. F. Chopin *Preludium A-dur*, W.A. Mozart – temat do wariacji *Ah, vous dirai-je maman*)

8. Formy AB, ABA, rondo

(plastyczne interpretacje tych form, wykonywanie rysunków, wycinanek, które pomogą w zrozumieniu lub zaobserwowaniu formy muzycznej)

- śpiewanie i granie utworów w formie AB, ABA, ronda
- tworzenie własnych kompozycji w formie AB, ABA, ronda
- słuchanie utworów o formie AB, ABA i ronda
- interpretacja ruchowa utworów muzycznych

9. Instrumenty perkusyjne

- poznawanie instrumentów kultur prymitywnych na podstawie ikonografii
- rodzaje instrumentów perkusyjnych
- śpiewanie piosenek z towarzyszeniem instrumentów perkusyjnych
- tworzenie małych kompozycji (improwizacje na dzwoneczkach lub ksylofonach)

- słuchanie brzmienia instrumentów perkusyjnych (ksylofon, metalofon, kotły, kastaniety, werbel itd.)
- poszukiwanie brzmienia (próby budowania prostych instrumentów perkusyjnych, tworzenie kompozycji z zastosowaniem tych instrumentów i efektów dźwiękonaśladowczych)
- malowanie (rysowanie) instrumentów na podstawie plansz, zdjęć

10. Kolędy i muzyka na Boże Narodzenie

(korelacja z plastyką – rysowanie szopki, wykonywanie ozdób choinkowych – oraz historią i językiem polskim)

Ten temat powinien być realizowany w każdej klasie z uwzględnieniem coraz to innego repertuaru. W klasie 6, oprócz poznawania nowych pastorałek i kolęd, można na przykład zaproponować wysłuchanie fragmentu *Oratorium na Boże Narodzenie* J.S. Bacha.

- geneza i tradycje śpiewania kolęd
- śpiewanie wybranych kolęd, na przykład: *Gdy śliczna Panna, Przybieżeli do Betlejem*
- granie na flecie lub dzwonkach łatwej kolędy, na przykład *Lulajże Jezuniu*
- nauka pastorałki góralskiej, na przykład *Jam jest dudka*
- słuchanie i nauka kolęd innych narodów
- słuchanie i nauka współczesnych kolęd, pastorałek i piosenek na Boże Narodzenie

KLASA 5

1. Pieśni i tańce różnych narodów

(korelacja z geografią, historią)

- ukazanie odmienności muzyki różnych narodów
- śpiewanie pieśni różnych narodów (np. węgierskiej, hiszpańskiej, amerykańskiej – Negro spirituals)
- granie na instrumentach łatwych melodii ludowych (na fletach, dzwonkach i keyboardach) oraz opracowań na zespoły różnych instrumentów
- słuchanie pieśni i tańców różnych narodów (np. A. Borodin *Tańce połowieckie* z opery *Kniaź Igor*, M. Musorgski *Hopak* z opery *Jarmark soroczyński*, G. Bizet *Habanera* z opery *Carmen*, B. Bartók *Tańce rumuńskie*, P. Czajkowski *Taniec hiszpański*)
- tworzenie własnych melodii opartych na przykład na pentatonice (nawiązanie do muzyki Dalekiego Wschodu)
- nauka tańca latynoamerykańskiego (np. samba, cza-cza)
- malowanie lub rysowanie „pocztówek” z krajów, do których „zaprowadziła nas muzyka”

2. Kanon

(wyjaśnienie kanonu w sztuce, w literaturze)

- pojęcie „kanonu” – etymologia

- *Doryforos* Polikleta – wzorzec (kanon) przedstawienia ciała ludzkiego
- tworzenie i wykonywanie kanonu rytmicznego
- śpiewanie i granie łatwych kanonów (np. *Wiwat szkoła*, *Pałeczki do ryżu*, *Kanon z gamą*, *Kanon na dobranoc*)
- recytacja łatwego wiersza w kanonie
- kanon w muzyce XX wieku (np. nauka kanonu *Kotek* lub *Gąski* z książki: *Jakie to łatwe* E. Marchwickiej, E. Sielickiego)
- kształcenie poczucia wielogłosowości (śpiewanie gamy w kanonie, granie i śpiewanie współbrzmiających interwałów np. tercji, oktawy, śpiewanie na dwa, potem na trzy głosy trójdźwięków)
- wykonanie ruchowe kanonu

3. Powtórzenie – kontrast – podobieństwo w muzyce

(korelacja z plastyką – podobieństwo i kontrast w sztuce; wykonywanie rysunków w wąskiej i szerokiej gamie kolorystycznej, pokazanie kontrastu w wybranym dziele malarskim, np. *Dwoje* J. Szajny)

- opracowanie wariantów podanego tematu (swobodne przetworzenia tekstu, wariacyjne przetwarzanie tematów rytmicznych za pomocą dynamiki, artykulacji, akompaniamentu rytmicznego; tworzenie tematów rytmicznych na zasadzie kontrastu); opracowanie wariantów rysunków
- forma wariacji (propozycje do słuchania: L. van Beethoven – *Wariacje Nel cor piu*, N. Paganini – *Kaprys 24*)
- kontrast w muzyce (granie, śpiewanie oraz tworzenie improwizacji z uwzględnieniem kontrastów)
- słuchanie utworów, na przykład F. Chopina *Preludium Des-dur*, *Scherzo h-moll*, ze szczególnym zwróceniem uwagi i omówieniem kontrastów

4. Instrumenty strunowe

(korelacja z historią oraz plastyką)

- poznawanie instrumentów starożytnego Egiptu, Grecji, Rzymu i Bizancjum na podstawie ikonografii
- zawód lutnika
- praktyczne pokazanie zależności między długością poruszanej struny a wysokością wydobytego dźwięku
- przypomnienie brzmienia i możliwości wykonawczych instrumentów strunowych: harfy (np. C. Debussy – *Arabeska*), gitary (np. I. Albéniz – *Legenda*), instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas – solo i w zespole)

5. Chór

(brzmienie i środki wykonawcze – nawiązanie do barwy oraz środków wyrazu w sztuce, np. kreska jako środek wyrazu artystycznego – oglądanie reprodukcji i rysowanie ołówkiem, piórkiem, markerem, pędzlem)

- chór w tragedii greckiej

- chór w operze (słuchanie wybranych fragmentów, np. Chór niewolników z opery *Nabucco* G. Verdiego)
- śpiew monodyczny (np. chorał gregoriański), koloryt polifonii wokalne (np. M. Gomółka – psalm ze zbioru *Melodii na psalterz polski*) oraz brzmienie chóru w baroku (np. Alleluja z oratorium *Mesjasz* J.F. Haendla)
- różne zespoły wokalne i wokально-instrumentalne: chór dziecięcy, chłopięcy, męski, mieszany, wokalne zespoły jazzujące
- wykonywanie recytacji chóralnych oraz pieśni a cappella i z towarzyszeniem akompaniamentu

6. Stanisław Moniuszko

(nawiązanie do historii Polski, literatury)

- najważniejsze wydarzenia z życia i twórczości kompozytora
- nauka wybranej pieśni Moniuszki (np. *Kozak*)
- słuchanie kilku pieśni ze *Śpiewników domowych*
- polskie tańce narodowe w twórczości Moniuszki (krakowiak *Wesół i szczęśliwy*, polonez z *Halki*, mazur ze *Straszego dworu*)
- opery Stanisława Moniuszki (słuchanie wybranych fragmentów)
- „zaprojektowanie” scenografii do opery *Halka* (rysunek ołówkiem lub kredkami)

7. Trójdźwięk i triada harmoniczna

- rozróżnianie trójdźwięków majorowego i minorowego (np. *Wład kotek na płotek* – „smutny” i „wesoły”)
- barwy ciepłe i chłodne, nastrój utworu muzycznego wyrażony za pomocą barwy (rysunki kredkami lub farbami)
- granie i śpiewanie trójdźwięków (również z podziałem na głosy)
- dobieranie na instrumencie klawiszowym trójdźwięków do melodii
- trójdźwięki na I, IV i V stopniu gamy

8. Muzyka ilustracyjno-programowa

(korelacja z plastyką i językiem polskim)

- układanie ilustracji muzycznych do wierszy i opowiadań
- tworzenie muzycznych ilustracji za pomocą głosu, instrumentów i efektów akustycznych
- słuchanie utworów programowych (np. C. Saint-Saëns – wybrany fragment z *Karnawału zwierząt*, M. Musorgski – fragment z *Obrazków z wystawy*, M. de Falla – *Taniec ognia*)
- interpretacje muzyczne w różnych technikach plastycznych, na przykład wybrane zwierzęta z *Karnawału zwierząt* – w plastelinie

9. Muzyka komputerowa

- przypomnienie (z klas 1-3) lub poznanie utworów (np. B. Mazurka *Koły-sanka*, *Pociąg*)

- proste dźwiękowe programy muzyczne – nauka odczytywania programów (np. *Słownik szkolny. Muzyka*)
- poznanie instrumentów komputerowych
- wykonywanie rysunków komputerowych
- wyjaśnienie roli komputerów w muzyce współczesnej i rozrywkowej, w technice nagrań

KLASA 6

1. Muzyka średniowiecza

(korelacja z historią, literaturą i plastyką – oglądanie wybranych reprodukcji dzieł średniowiecza)

- chorał gregoriański (historia, charakter muzyki) – oglądanie zdjęć kościołów średniowiecznych
- słuchanie chorału
- *Gaude Mater Polonia* – hymn ku czci św. Stanisława
- *Bogurodzica* – pomnik średniowiecznej poezji i muzyki (zapoznanie z tekstem, ze zdolniejszą klasą nauka pieśni); obejrzenie fragmentu filmu *Krzyżacy*
- *Cracovia civitas* – hymn na cześć Krakowa
- *Breve regnum* – pieśń zakonów krakowskich – nauka pieśni
- *O najdroższy kwiatku panińskiej czystości* – słuchanie dwugłosowej pieśni maryjnej

2. Muzyka renesansu

(korelacja z historią, literaturą oraz plastyką – oglądanie wybranych reprodukcji dzieł renesansowych)

- słuchanie fragmentów utworów G.P. Palestriny (np. *Missa Papae Marcelli*), Orlanda di Lasso (wybrany madrygał), Wacława z Szamotuł (pieśń *Już się zmierzcha*)
- Mikołaj Gomółka *Melodie na psalterz polski* (tłumaczenie *Psalmów Dawida* Jana Kochanowskiego) – słuchanie wybranych psalmów
- nauka psalmu *Kleszczmy rękoma*
- muzyka na dworze Zygmunta Augusta (słuchanie wybranych utworów lutniowych V. Bakwarka, W. Długoraja); Zamek Królewski na Wawelu – oglądanie zdjęć, budowniczości: F. Florentczyk i B. Berrecci
- gra na fletach podłużnych łatwych kilkugłosowych utworów renesansowych

3. Polskie tańce renesansowe z Tabulatury Jana z Lublina

(korelacja z historią)

- słuchanie wybranych tańców
- nauka na flecie podłużnym wybranego tańca (np. *Taniec polski*)
- tabulatura – wyjaśnienie słowa
- sztuka pisania i zdobienia ksiąg, oglądanie reprodukcji miniatur (np. Stanisława Samostrzelnika lub miniatur z *Kodeksu Behema*)

4. Opera – teatr muzyczny

(korelacja z językiem polskim i plastyką)

- powstanie opery, pierwsze opery w Polsce (słuchanie fragmentu *Krakowiaków i Górali* J. Stefaniego)
- libretto
- słuchanie fragmentów oper C. Monteverdiego, Ch.W. Glucka, W.A. Mozarta, G. Verdiego, S. Moniuszki
- gmachy teatrów operowych – dzieła wybitnych architektów (Opera Paryska, La Scala, Teatr Wielki)
- rozmowa na temat scenografii, kostiumów

5. Muzyka religijna w baroku

- msze, pasje, kantaty J.S. Bacha (słuchanie wybranych fragmentów)
- oratoria – fragment *Alleluja* z oratorium *Mesjasz* G.F. Haendla
- polifonia (słuchowe rozróżnianie polifonii i homofonii)
- sztuka sakralna w baroku (architektura kościołów, malarstwo, np. *Złożenie do grobu* Caravaggia)

6. Muzyka instrumentalna w baroku

- fuga – obserwacja wejść tematu i rozwój akcji muzycznej na przykładzie *Fugi c-moll z Das Wohltemperierte Klavier* (t. I) J.S. Bacha (np. zaznaczanie wejść tematu ruchem)
- fuga w muzyce XX wieku (np. fragment fugi z *Muzyki na instrumenty strunowe, perkusję i czeleste* B. Bartóka)
- plastyczne przedstawienie formy fugi – rysowanie „tematu i odpowiedzi”
- *Cztery pory roku* A. Vivaldiego
- utwory instrumentalne A. Jarzębskiego (słuchanie wybranego utworu)

7. Suita

- suita barokowa (np. wybrany taniec z *Suity h-moll* nr 3 J.S. Bacha)
- suity z oper i baletów (słuchanie wybranych fragmentów np. z *Peer Gynta* E. Griega, *Dziadka do orzechów* P. Czajkowskiego)
- suita w dawnym stylu *Colas Breugnon* T. Bairda (słuchanie wybranego tańca)

8. Instrumenty dęte

- poznawanie najstarszych instrumentów na podstawie ikonografii (np. malowidła na wazach greckich, reliefy, mozaiki)
- budowa instrumentów i sposób grania
- poznawanie brzmienia instrumentów dętych drewnianych i blaszanych
- słuchanie różnych utworów na instrumenty dęte (instrumenty solo, kapela ludowa z klarnetem i trąbką, zespół instrumentów dętych, orkiestra symfoniczna, orkiestra dęta, zespół jazzowy)

9. Pieśni patriotyczne i historyczne

Wybrane pieśni historyczne i patriotyczne (podobnie jak kolędy) powinni uczniowie poznawać we wszystkich klasach (np. w klasie 4 – *Przybyli ułani pod okienko, Pałacyk Michła, Warszawskie dzieci*, w klasie 5 np. *Bogurodzicę*). W klasie 6 należy nawiązać do wcześniej poznanego materiału pieśni (korelacja z historią i językiem polskim)

- poznawanie pieśni z różnych okresów historycznych
- okoliczności powstawania pieśni, patriotyzm
- nauka wybranych pieśni
- słuchanie
- nawiązanie do malarstwa historycznego, zwłaszcza J. Matejki, przedstawienie kilku reprodukcji jego obrazów

IV. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Realizacja wytyczonych celów i treści nauczania muzyki w klasach 4-6 uzależniona jest od odpowiedniego doboru form i metod. Nauczanie muzyki powinno opierać się na różnych formach kontaktu z muzyką, które w procesie dydaktycznym powinny stanowić całość.

Proponuje się stosowanie następujących form aktywności muzycznej:

1. śpiew
2. gra na instrumentach
3. słuchanie muzyki
4. tworzenie muzyki
5. ruch przy muzyce (taniec)
6. przyswajanie podstawowych wiadomości dotyczących muzyki.

Każda z tych form kształtuje inne dyspozycje oraz umiejętności i dopiero stosowanie ich wszystkich przyczynia się do muzycznego rozwoju uczniów. Stosowanie różnorodnych form pracy daje każdemu dziecku możliwość indywidualnego przeżywania muzyki. W niniejszej propozycji uwzględnia się wszystkie wymienione wyżej formy aktywności muzycznej.

Ponieważ wiek uczniów klas 4-6 (10-12 lat) jest okresem największego rozwoju ich zdolności technicznych, zarówno głosowych, jak i słuchowych oraz manualnych, więc też w klasach 4-6 głównymi formami aktywności muzycznej uczniów powinno być muzykowanie, to znaczy śpiew i gra na instrumentach.

Wykonywanie łatwych pieśni i utworów instrumentalnych służy rozwojowi muzykalności oraz podstawowych sprawności młodzieży, wyzwala ją one aktywność muzyczną i ekspresję artystyczną. Należy więc zwracać uwagę na poprawne wykonanie melodii i rytmu, wymagać prawidłowej interpretacji i stosowania różnych środków muzycznego wyrazu (odpowiednie tempo, dynamika, frazowanie i artykulacja).

Gra na instrumentach muzycznych to ważna forma muzycznego działania. Instrumenty do nauki w szkole muszą być proste i nieskomplikowane (flet podłużny, dzwonki, ksylofon, prosty instrument klawiszowy). Technika gry nie może wymagać

czasochłonnych ćwiczeń, a efekt powinien być prawie natychmiastowy. Ucząc gry na instrumentach należy pamiętać o tym, że możliwości uczniów są bardzo zróżnicowane, wobec czego zróżnicowane powinny być również i wymagania. Każdy uczeń powinien być traktowany indywidualnie. Zdolniejszym można na przykład powierzać trudniejsze partie, słabszych i mniej zdolnych należy otoczyć opieką. Muzykowanie powinno być przyjemnością, a nie stresem dla ucznia!

Kształcenie percepcji odbywa się przez wdrażanie uczniów do aktywnego odbioru muzyki, zapoznawanie z podstawową literaturą muzyczną, dostarczaniem wiedzy z dziedziny kultury muzycznej oraz zainteresowaniem życiem i twórczością wielkich artystów. W poznawaniu literatury muzycznej ogromne znaczenie ma śpiewanie i granie głównych wątków słuchanych utworów. Aktywne poznanie tematu czy głównej myśli utworu umożliwi lepsze jego zapamiętanie oraz ułatwi zrozumienie budowy dzieła.

Tworzenie muzyki służy aktywnemu poznawaniu wielu problemów muzycznych, rozwija pomysłowość, samodzielność, wyobraźnię muzyczną i artystyczną. Ma na celu praktyczne poznawanie zasad kształtowania materiału muzycznego, pozwala pogłębiać percepcję dzieł i literatury muzycznej.

Ruch przy muzyce jest ulubioną formą zajęć dla większości uczniów, ponieważ pozwala na odreagowanie napięć, daje możliwość radosnego i spontanicznego „wyżycia się”. Ruch to gimnastyka ciała, poprawiająca kondycję i samopoczucie ucznia, a dostosowanie ruchu do charakteru muzyki rozwija refleks i spostrzegawczość. Ruch przy muzyce był dominującą formą w klasach 1-3. W klasach 4-6 ekspresja ruchowa ulega ograniczeniu; będzie to głównie nauka tańców narodowych i towarzyskich, inscenizacja pieśni i obrzędów ludowych. Zaleca się również w klasach starszych wprowadzanie na lekcji (w miarę możliwości) krótkich 3-5 minutowych ćwiczeń rytmicznych (np. marsz w miejscu, podstawowe elementy tańców: poloneza, krakowiaka, polki, walca). Jest to doskonały relaks i chwila odprężenia pozwalająca na lepszą koncentrację.

Działania muzyczne (śpiewanie, granie, słuchanie, zadania twórcze) stanowią podstawę do wprowadzania wiadomości teoretycznych. Na przykładach z literatury muzycznej uczniowie mogą poznawać charakterystyczne cechy, fakturę, budowę utworów muzycznych oraz styl kompozytora.

Zaleca się poznawanie zróżnicowanego repertuaru wokalnego (pieśni historyczne, patriotyczne, ludowe, pieśni innych narodów, artystyczne oraz popularne i dziecięce). Wybierając pieśń czy piosenkę należy zwracać uwagę na jej walory artystyczne i wychowawcze.

Dobierając materiał muzyczny nauczyciel powinien wybierać tylko muzykę dobrą i wartościową. Utwór, piosenka bądź ćwiczenie muszą być zaakceptowane przez uczniów. Powinny być przez nich rozumiane i nie mogą przekraczać ich możliwości technicznych. Repertuar proponowany przez nauczyciela musi dać uczniom szansę osiągnięcia sukcesu, a jednocześnie sprawiać radość i przyjemność. Zajęcia muzyczne muszą być urozmaicone, wyzwać aktywność i od-

bywać się w odpowiedniej atmosferze. Uczniowie powinni widzieć rezultaty swojej pracy, a nauczyciel – postępy w ich rozwoju muzycznym.

Celowe jest stosowanie różnych metod nauczania (które zawsze trzeba dostosowywać do możliwości i zdolności uczniów oraz ich zainteresowań) oraz atrakcyjnych form przekazu wiedzy o muzyce: czytanie, opowiadanie, rozmowa, oglądanie filmów, słuchanie muzyki z nagrań w wykonaniu najwybitniejszych wykonawców, oglądanie reprodukcji wybitnych dzieł, wizyty w muzeach, w pracowniach twórców ludowych.

V. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Po sześciu latach nauki uczeń powinien przyswoić sobie następujące umiejętności i wiadomości:

- umiejętność posługiwania się zapisem nutowym w stopniu elementarnym
- umiejętność zastosowania w praktyce oznaczeń tempa, dynamiki, artykulacji
- znajomość hymnu państwowego i przynajmniej kilku pieśni i piosenek
- umiejętność śpiewania w kanonie
- umiejętność grania na dzwoneczkach, flecie lub keyboardzie prostych melodii
- znajomość obrzędów i obyczajów ludowych
- rozróżnianie polskich tańców narodowych (oberka, kujawiaka, poloneza, mazura i krakowiaka)
- umiejętność rozpoznawania instrumentów i zespołów
- umiejętność muzykowania w zespole
- umiejętność rozpoznawania głosów
- znajomość form AB, ABA, ronda, wariacji
- rozróżnianie faktury polifonicznej i homofonicznej
- podstawowe wiadomości na temat twórczości F. Chopina, S. Moniuszki, J.S. Bacha oraz znaczenia ich muzyki
- podstawowe wiadomości na temat muzyki średniowiecza, renesansu, baroku
- rozróżnianie utworów średniowiecza, renesansu i baroku
- podstawowe wiadomości na temat gatunków muzyki
- umiejętność korzystania ze słowników, przewodników i książek o muzyce.

VI. OCENA I KONTROLA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

Sprawdzanie osiągnięć uczniów powinno odbywać się w zróżnicowanych formach (zaleca się wprowadzanie atrakcyjnych form i sposobów kontroli wiadomości, na przykład: krzyżówki, zagadki, testy, konkursy). Przy ocenie ucznia nauczyciel powinien uwzględnić:

- opanowanie wiedzy w zakresie wybranych tematów
- umiejętności muzyczne (śpiew, gra na instrumentach)
- umiejętność pracy w zespole
- rozwój inwencji twórczej.

Ponieważ różnice w uzdolnieniach uczniów są bardzo duże, nauczyciel oceniając ucznia w klasach 4-6 powinien brać pod uwagę przede wszystkim jego aktywność, zaangażowanie i wkład pracy. Szczególnie powinny być nagradzane indywidualne zainteresowania uczniów (gra na instrumentach, udział w chórze czy innym zespole muzycznym, udział w koncertach, przedstawieniach operowych i baletowych, słuchanie audycji radiowych czy telewizyjnych poświęconych muzyce).

Obowiązkiem nauczyciela jest umożliwienie uczniom szczególnie uzdolnionym muzycznie zdobywanie umiejętności i pogłębiania wiedzy w zakresie szerszym niż pozostałym uczniom.

VII. WARUNKI REALIZACJI PROGRAMU

Program przeznaczony jest dla szkoły podstawowej, do realizacji z uczniami klas 4-6 w ramach bloku humanistycznego oraz ścieżek edukacyjnych.

Program powinni realizować nauczyciele z wykształceniem muzycznym i przygotowaniem pedagogicznym (absolwenci wydziału wychowania muzycznego w akademii muzycznej, w wyższej szkole pedagogicznej lub na uniwersytecie). Nauczyciel muzyki powinien mieć zainteresowania humanistyczne oraz dużą wrażliwość estetyczną. Powinien interesować się sztuką, śledzić aktualne wydarzenia kulturalne, zbierać nagrania, szczególnie zaś kochać muzykę i mieć konkretne umiejętności instrumentalno-wokalne.

Program powinien być realizowany w ramach zajęć blokowych i ścieżek edukacyjnych na lekcji w szkole i poza nią (w myśl projektu *Reformy*). Należy dążyć do stworzenia w szkole zajęć międzyklasowych (np. chór, zespół instrumentalny, taneczny). Daje to możliwość pełnego rozwijania wielu rodzajów aktywności muzycznej ucznia, a zwłaszcza jego potrzeb emocjonalnych. Udział młodzieży w takich zajęciach spełnia również ogromną rolę wychowawczą. Wspólne muzykowanie kształtuje umiejętności współdziałania w grupie i dążenia do wspólnego celu, ćwiczy obowiązkowość, systematyczność i odpowiedzialność zbiorową. Udział w chórze czy zespole jest też skuteczną metodą zajęcia młodzieży i zwrócenia ich uwagi na muzykę uważaną powszechnie za wartościową. Zapobiega nasycaniu muzyką małowartościową i szkodliwą, która zdominowała środki masowego przekazu, oraz jej wpływowi antywychowawczym.

Liczebność klas i zespołów nie powinna przekraczać 25 uczniów.

Pracownia, w której będą odbywać się zajęcia muzyczne, powinna być pomieszczeniem dość dużym, aby można było w niej prowadzić również zajęcia ruchowe. Sala powinna wyróżniać się wyjątkową estetyką. Wskazane byłoby umieszczanie w niej reprodukcji wybitnych dzieł plastycznych, zdjęć z festiwali i konkursów muzycznych oraz z przedstawień operowych i baletowych, portretów artystów: kompozytorów i malarzy polskich.

Do prowadzenia zajęć muzycznych niezbędne jest następujące wyposażenie:

- instrument klawiszowy oraz zestaw instrumentów perkusyjnych (w tym instrumentarium Orffa),
- sprzęt audio i wideo,
- zestaw niezbędnych płyt, taśm magnetofonowych i kaset wideo,
- podręczniki i książki pomocnicze (np. słowniki, encyklopedie, przewodniki: koncertowy, baletowy, operowy),
- tablica z pięciolinia, plansze z instrumentami,

Uczeń powinien mieć swój podręcznik, zeszyt (również zeszyt nutowy) oraz, jeśli jest realizowana w szkole nauka gry na flecie, własny instrument.

**LITERATURA DLA NAUCZYCIELI
WYDANA PRZEZ
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE
SPÓŁKA AKCYJNA**

- K. Dadak-Kozicka – *Śpiewajże mi jako umiesz*
G. Dąbrowska – *Tańczujże dobrze*
A. Stadnicki – *Tańce dla dzieci*
K. Pankowska – *Edukacja przez dramę*
Z. Burowska, B. Karpała, J. Kurcz, A. Wilk – *La, Ti, Do. Ćwiczenia muzyczne dla klas 4-8*
J. Socha – *Flet podłużny. Podręcznik-samouczek*
T. Krystyniak – *Ręce pełne muzyki*
R. Ziemiański – *Gitara z nauczycielem i bez*
W. Rudziński – *Muzyka naszego stulecia*
J. Mechanisz – *Poczet kompozytorów polskich*
B. Smoleńska-Zielińska – *Fryderyk Chopin i jego muzyka*
W. Rudziński – *Stanisław Moniuszko i jego muzyka*
B. Pocij – *Jan Sebastian Bach i jego muzyka*
Z. Burowska – *Wprowadzenie w kulturę muzyczną*
W. Panek – *Hymny polskie*
M. Wacholc – *Śpiewnik polski*
W. Sołtysik – *Kanony. Antologia*
H. Regner – *Nasze dzieci i muzyka*
E. Marchwicka, E. Sielicki – *Jakie to łatwe!*
E. Lipska, M. Przychodzińska – *Muzyka w klasie 4. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*
D. Malko – *Muzyka w klasie 5. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*
E. Lipska, M. Przychodzińska – *Muzyka w klasie 6. Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*
I. Poniatowska – *Słownik szkolny. Muzyka*

Na rok szkolny 1999/2000 do zreformowanej szkoły:

U. Smoczyńska, K. Jakóbczak-Drażek – *Muzyka i my*. Podręcznik dla kl. 4
(podręcznik, zeszyt ćwiczeń, przewodnik metodyczny, kasety)

W p r z y g o t o w a n i u:

U. Smoczyńska, K. Jakóbczak-Drażek – *Muzyka i my*. Podręcznik dla kl. 5
(podręcznik, zeszyt ćwiczeń i przewodnik metodyczny dla nauczyciela)

R. Rataj, W. Sołtysik – *Muzyka i my*. Podręcznik dla kl. 6
(podręcznik, zeszyt ćwiczeń, przewodnik metodyczny)

Projekt okładki WSiP S.A.

Ilustracja na okładce: *Maria Drabecka*

Redaktor merytoryczny: *Alicja Twardowska, Katarzyna Właźlińska*

Redaktor techniczny: *Elżbieta Mliczewska*

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna
Warszawa 1999

Wydanie pierwsze. Ark. druk. 2,75

Skład i przygotowalnia: Agencja Poligraficzno-Wydawnicza „AMIGO”, Warszawa
Druk i oprawa: Rzeszowskie Zakłady Graficzne. Rzeszów, ul. płk L. Lisa-Kuli 19